

3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. №2121-III // Відомості Верховної Ради України від 09.02.2001 р. – №5.
4. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2009 р. – №1.
5. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. / за ред. В. С. Щербини. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 528 с.
6. Посполітак В. В., Ханік-Посполітак Р. Ю. Аналіз наявних суперечностей та незгодженостей між Цивільним та Господарськими кодексами України. – К.: Видавництво «Реферат», 2005. – С. 125–137.
7. Петренко П. Д. Проблемні питання застосування законодавства України щодо відшкодування моральної шкоди в судах України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/5947>
8. Палиюк В. П. Моральный (имущественный вред) / В. П. Палиюк – К.: Право, 1999 г. – 232 с.
9. Остапенко А. С., Головченко Т. М. Ділова репутація: сутність, складові та її вплив на фінансовий розвиток фірми / Остапенко А. С., Головченко Т. М. Вісник НТУ «ХП». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства – Харків: НТУ «ХП». – 2013. – №50(1023). – С. 145–152.

Куценко Яна Олегівна – старший лаборант НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

М. О. Петришина

ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СИСТЕМІ ІННОВАЦІЙНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ

В умовах поглиблення кризового стану національної економіки, а також посилення євроінтеграційних процесів першочергового значення набуває перехід на інноваційну модель розвитку, яка здатна забезпечити підвищення конкурентоспроможності, сталий загальнодержавний розвиток, суспільний добробут європейського рівня.

Вважаємо виправданою і обґрунтованою тезу про те, що загальний інноваційний процес повинен координуватися державою в рамках державної інноваційної політики на засадах балансу загальнодержавних і місцевих інтересів та підпорядкування єдиним стратегічним цілям інноваційного розвитку країни. Проте переконані, що державна інновацій-

на політика має будуватися на основі місцевих інноваційних потреб та ініціатив, а не визначатися централізовано.

Віддаючи належне результатам сучасних наукових досліджень у зазначеній сфері, варто відзначити той факт, що теоретичне обґрунтування і правове регулювання питань пов'язаних із формуванням та запровадженням інноваційної моделі розвитку України характеризуються відсутністю єдиного підходу як до визначення базових категорій інноваційної діяльності (інновація, інноваційна діяльність, інноваційні відносини, інноваційна інфраструктура, національна інноваційна система, інноваційний потенціал тощо), так і до наповнення їх конкретним змістом (елементи системи інноваційних відносин, національної інноваційної системи тощо).

Відтак поглиблення економічної, політичної та соціальної кризи супроводжується й виробленням нормативно-правових актів, що регулюють відносини в цій сфері, які мають недостатній рівень наукового обґрунтування, не відповідають фактичним обставинам і, як наслідок гальмують впровадження нової моделі економічного розвитку. У цьому аспекті слушною є думка про те, що в умовах формування інноваційної моделі економічного розвитку вказані проблеми потребують як теоретичного обґрунтування, так і розроблення певних практичних рекомендацій щодо забезпечення ефективного правового регулювання інноваційної діяльності [1, С. 161].

Так питання щодо з'ясування місця органів місцевого самоврядування в системі інноваційних відносин, їх ролі у формуванні національної інноваційної системи, а також визначення ступеня їх впливу (правового регулювання, фінансового та інших способів стимулювання інноваційної діяльності тощо) і можливостей участі в інноваційному процесі загалом й досі залишаються невирішеними.

У дослідженнях присвячених вивченню питань формування загальнодержавної інноваційної політики, суб'єктів її здійснення, становлення національної інноваційної системи та інфраструктури основна увага, як правило, зосереджена на державі (в особі її органів, посадових осіб) як головному провіднику концепції інноваційного економічного розвитку [Див.: 2, 3, 4, 5, 6, 7]. Натомість органи місцевого самоврядування не входять до системи органів державної влади, відтак і виділення таких провідних компонентів національної інноваційної системи як державний та приватний залишає органи місцевого самоврядування поза нею

[Див.: 8]. Теоретичні напрацювання у сфері інноваційної діяльності на регіональному та місцевому рівнях, зазвичай, стосуються окремих питань стимулювання зазначеної діяльності, вивчення деяких факторів, що впливають на формування інноваційного потенціалу регіону, підприємства тощо [Див.: 9, 10]. Проте цілісне уявлення про місце органів місцевого самоврядування в системі інноваційних відносин, їх роль в інноваційному процесі на місцевому рівні на основі наявних вишуквань сформувавши практично неможливо.

Водночас досвід розвинутих зарубіжних держав свідчить про те, що органи місцевого самоврядування займають чільне місце в системі інноваційних відносин, у тому числі, беруть активну участь як у формуванні місцевої (муніципальної) інноваційної політики (як складової загальнодержавної), так і стимулюванні інноваційної діяльності на місцях [11, 12]. Відтак в умовах децентралізації та раціоналізації одне з головних місць у формуванні інноваційної політики відводиться саме територіальним колективам (громадам, муніципальним утворенням) та місцевій владі (представницьким та виконавчим органам місцевого самоврядування, а також місцевим органам державної виконавчої влади), оскільки вони найбільш чітко та повно усвідомлюють потреби місцевості та наявний інноваційний потенціал розвитку конкретного регіону, території, населеного пункту.

У свою чергу утвердження місцевого самоврядування в містах, селищах і селах нашої держави поступово змінює підходи до вирішення проблем місцевого життя, у тому числі в інноваційній сфері. Органи самоврядування громад можуть і повинні вирішувати всі питання місцевого значення самостійно, під свою відповідальність, як це визначено Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», і виходячи з інтересів місцевого населення, як передбачено Європейською хартією місцевого самоврядування.

Вважаємо, що для визначення місця органів місцевого самоврядування в системі інноваційних відносин, а також з'ясування їх ролі у формуванні загальнодержавної інноваційної політики необхідно звернутися до норм чинного законодавства, якими врегульовано як правовий статус і можливості вирішувати питання місцевого значення, так і їх здатність до виходу на нову траєкторію сталого економічного розвитку.

Насамперед варто відзначити, що розвиток інноваційної діяльності на місцевому рівні передбачає впровадження інновацій не лише на ко-

мерційному рівні – діяльності суб'єктів підприємництва, але й на рівні муніципальних органів публічної влади, які забезпечують реалізацію загальнодержавної та місцевої політики в економічній сфері і здійснюють значний обсяг роботи з регуляторного супроводження приватного підприємництва та управління комерційними об'єктами комунальної власності. Крім того, впровадження інновацій в діяльність органів місцевого самоврядування нерозривно пов'язане з їх повноваженнями щодо розроблення та виконання програм підтримки місцевого бізнесу, які можуть установлювати преференції та пільги для тих підприємств, які зосереджуються саме на інноваційних продуктах.

Нормами чинного законодавства України передбачено надання органам місцевого самоврядування певного обсягу повноважень для врегулювання та вирішення означених вище питань. Зокрема ці питання унормовані Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р., № 280/97-ВР [13]. Цей акт, передусім передбачає правоту, організаційну та матеріально-фінансову самостійність органів місцевого самоврядування при вирішенні питань місцевого значення. Зазначені принципи деталізуються у відповідних положеннях Закону, що стосуються організації та діяльності окремих органів та посадових осіб.

У свою чергу на виконавчі органи сільських, селищних, міських рад покладається відповідальність за попередню підготовку, розробку, виконання різноманітних місцевих програм, бюджетів, виконання конкретних завдань по їх реалізації, а також, відповідно до законодавства, контроль за здійснюваною діяльністю (відповідні власні та делеговані повноваження).

Високий ступінь довіри територіальної громади до головної посадової особи місцевого самоврядування – сільського, селищного, міського голови цілком обґрунтовано обумовлює й високий ступінь його відповідальності як головуючого на засіданнях відповідної ради, а також очільника її виконавчого комітету. Відтак наділення його такими повноваженнями як підписання рішень ради та її виконавчого комітету, організація і забезпечення розгляду і вирішення радою означених вище питань, а також повноваженнями щодо розпорядження бюджетними коштами, участі у здійсненні державної регуляторної політики, представництва інтересів територіальної громади та її виконавчого комітету у відносинах з іншими суб'єктами (органами державної влади, іншими органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями) і укладення від їх імені до-

говорів в межах виключної компетенції ради тощо, цілком корелюється з положенням, відповідно до якого голова несе персональну відповідальність за здійснення наданих йому повноважень (перед територіальною громадою, радою, а також органами виконавчої влади).

На основі аналізу можна попередньо підсумувати, що сільські, селищні, міські ради, їх виконавчі комітети, а також головна посадова особа місцевого самоврядування мають достатньо широкі повноваження у сфері вирішення питань місцевого значення, у тому числі й щодо сприяння забезпеченню сталого економічного розвитку конкретної адміністративно-територіальної одиниці. Дійсно розглянуті питання здаються більш раціонально та чітко врегульовані законодавством порівняно з повноваженнями районних та обласних рад, а також реальними можливостями їх самостійного під власну відповідальність здійснення в спільних інтересах територіальних громад.

Так ст. 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» встановлюється перелік повноважень районних та обласних рад. При цьому ст. 44 Закону передбачається делегування повноважень районних та обласних рад відповідним місцевим державним адміністраціям, у тому числі щодо підготовки проектів відповідних місцевих програм розвитку, місцевих бюджетів, містобудівних програм, їх виконання та подання відповідного звіту, забезпечення збалансованого економічного і соціального розвитку відповідної території, ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів, сприяння інвестиційній діяльності на відповідній території та ін.

Делеговані повноваження місцевих державних адміністрацій деталізуються Законом України «Про місцеві державні адміністрації» від 9.04.1999 р., № 586-XIV [14], виходячи з положень якого можна зробити висновок про те, що останні частково перебирають на себе вчинення безпосередніх дій (організаційних, регулятивних, управлінських), які згідно з Конституцією України повинні самостійно здійснювати ради. Таким чином, місцеві органи виконавчої влади по суті виконують роль виконавчих органів відповідно районної, обласної ради. Однак звертаючись до норм Основного Закону, який визнає і гарантує місцеве самоврядування в Україні (незважаючи на те, що прямо не виокремлює систему органів місцевого самоврядування в окрему підсистему публічної влади) можна стверджувати, що ситуація, коли органи державної виконавчої влади підміняють собою власні виконавчі органи окремої недер-

жавної підсистеми публічної влади є неправомірною та такою, що підриває базові принципи здійснення місцевого самоврядування (правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності). Цілком очевидно, що вказані проблеми правового регулювання повноважень органів місцевого самоврядування не можуть не відбиватися на спроможності цих органів не лише вирішувати поточні питання, а й брати активну участь у забезпеченні місцевого інноваційного розвитку.

Права, обов'язки та конкретні можливості органів місцевого самоврядування впливати на формування та запровадження єдиної моделі інноваційного розвитку нашої держави містяться не лише у профільному Законі, а й в інших нормативно-правових актах.

Однак, незважаючи на значний масив законодавчих актів, що прямо чи опосередковано впливають на вироблення та впровадження інноваційної моделі розвитку України, забезпечення здійснення інноваційної діяльності різними суб'єктами та учасниками, особливого значення в сучасних умовах набуває здатність органів місцевого самоврядування забезпечити перерозподіл ресурсів з традиційної на інноваційну сферу економіки (не лише із застосування фінансових, а й організаційних та правових механізмів). Це зумовлює потребу чіткого розуміння впливу інноваційної діяльності на досягнення безперервного прогресивного розвитку населених пунктів, окремих територій і регіонів та потребує розуміння сутності чинників, що впливають на ефективність її здійснення.

Натомість сьогодні на місцевому рівні існує низка проблем, які ускладнюють реалізацію органами місцевого самоврядування інноваційної політики в межах регіонів, територій та окремих населених пунктів.

Аналізуючи проблеми та перспективи участі органів місцевого самоврядування України в забезпеченні впровадження інноваційної моделі економічного розвитку, слід зазначити, що більшість із них, нерозривно пов'язані з проблемами саме законодавчого регулювання, а деякі з них мають взагалі суто процедурний характер. Таким чином, можна обґрунтувати нерозривність цих питань та необхідність саме в комплексному реформуванні усєї системи, починаючи з ключових профільних та загальних нормативно-правових актів, та закінчуючи встановленням тісної співпраці всіх органів публічної влади між собою, чіткої координації спільних дій, а також постійного моніторингу та контролю в цій сфері. Зазначені проблеми потребують нагального вирішення враховуючи кризовий стан соціально-економічної сфери та інтенсифікацію євроінтеграційних процесів в державі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Марченко О. С. Економічний та правовий підходи до інноваційної діяльності: досвід порівняльного аналізу / О. С. Марченко // Вісник Національної юридичної академії ім. Ярослава Мудрого. – № 2 (5). – 2011. – С. 161.
2. Атаманова Ю. С. Інноваційне право України: проблеми теорії та систематизації: монографія / Ю. С. Атаманова. – Х.: ЧП «Вапнярчук». – 2005. – 128 с.
3. Белінська Я. В. Формування пріоритетів економічного розвитку України / Я. В. Белінська // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 2. – С. 15–24.
4. Нежиборець В. І. Правове забезпечення національної інноваційної системи в Україні: питання теорії і практики / В. І. Нежиборець, О. П. Орлюк, С. Ф. Ревуцький. – К.: ПП «Чех». – 2005. – 105 с.
5. Правове забезпечення інноваційної діяльності в Україні: питання теорії і практики / О. Д. Святоцький, П. П. Крайнев, С. Ф. Ревуцький; за ред. О. Д. Святоцького. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре». – 2003. – 80 с.
6. Сімсон О. Інноваційні правовідносини. Проблема ідентифікації та класифікації / О. Сімсон // Теорія і практика інтелектуальної власності. – № 5. – 2010. – С. 98–104.
7. Шаповалова Л. Складові національної інноваційної системи та рівень їх розвитку в Україні / Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – № 121–122. – 2011. – С. 94–98.
8. Економіко-правові теоретичні та практичні аспекти переходу економіки України на інноваційну модель розвитку: монографія / О. П. Орлюк, О. Б. Бутнік-Сіверський, Н. М. Мироненко та ін. – К.: ТОВ «Лазуріт-Поліграф», 2010. – 416 с.
9. Васильченко Г. Місцевий економічний розвиток і прямі іноземні інвестиції / Г. Васильченко // Галицький економіч. вісн. – 2009. – № 1. – С. 40–46.
10. Сунцова О. О. Місцевий економічний розвиток: фінансовий аспект / О. О. Сунцова // Наукові записки. – Т. 44. – Економічні науки. – С. 71–74.
11. Cooke P. Regional innovation systems, clusters, and the knowledge economy // Industrial and Corporate Change. – 2001. – V. 10, N. 4. – P. 945–974.
12. Kousuke Araki. Technological innovation, national urban policy and local development: policy implications of the concept technopole and Japan's technopolis programme for developing countries. W. P. # 110. – 2000. – 40 p.
13. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р., № 280/97-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
14. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р., № 586-XIV // Відом. Верхов. Ради України. – 1999. – № 20. – Ст. 190.

Петришина Марина Олександрівна – к.ю.н., доцент кафедри державного будівництва Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого